

Nr 797.

Av herr andre vice talmannen **Jeppsson m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 230, med förslag till lantarbetstidslag.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 230 till årets riksdag med förslag till lantarbetstidslag föreslås avsevärd sänkning av nu tillämpade arbetstider vid jordbruket.

Enligt socialstyrelsen (Sociala meddelanden nr 2/1935) utgjorde den dagliga medelarbetstiden under år 1934 för jordbrukets arbetare i genomsnitt för hela riket:

	Sommar	Vinter
för egentliga jordbruksarbetare.....	9.8 timmar	7.9 timmar
» körkarlar	10.5 »	8.9 »
» kreatursskötare.....	10.3 »	10.0 »

Dessa uppgifter giva vid handen att arbetstiden skulle utgöra:

	Per dag, i medeltal	Per år
för egentliga jordbruksarbetare.....	8.85 timmar	¹⁾ 2,690
» körkarlar	9.70 »	¹⁾ 2,948
» kreatursskötare.....	10.15 »	²⁾ 3,400

Enligt 1935 års riksavtal vid jordbruket utgör den ordinarie arbetstiden:

	Per dag, i medeltal	Per år
för egentliga jordbruksarbetare (varierande inom olika län).....	8.64 à 8.77	2,627 à 2,665
för körkarlar (med beräkning av tillägg för ¹ / ₂ timmes rykt per dag).....	9.14 à 9.37	2,806 à 2,844
för kreatursskötare (vid 10 timmars arbetsdag och avtalsenliga fridagar)	10	3,350

Enligt propositionen skulle arbetstiden, uträknad efter kalendern, och med frånräknande av fri- och ledighetsdagar enligt riksavtalet bliva per år:

för egentliga jordbruksarbetare och för körkarlar	2,366 timmar
» kreatursskötare.....	2,719 »

I förhållande till bestämmelserna i 1935 års riksavtal innebär detta en sänkning av årsarbetstiden med:

¹⁾ 304 söckendagar beräknade.

²⁾ 335 arbetsdagar beräknade.

för egentliga jordbruksarbetare	261	respektive	299	timmar
» körkarlar	440	»	478	»
» kreatursskötare	631			»

I fråga om körkarlar (flertalet inom gruppen egentliga jordbruksarbetare) innebär detta en sänkning av arbetstiden med 15.6 respektive 16.6 procent och i fråga om kreatursskötare en sänkning med 18.8 procent.

Ovanstående siffror ge vid handen, att det i propositionen framlagda förslaget, därest detta genomföres, kommer att innebära ett allvarligt ingrepp i jordbruksnäringens förhållanden. Även den, som anser att en lantarbetstidslag är befogad, måste reagera inför utformningen av här ifrågasatt lagförslag. Dess bestämmelser gå betydligt utöver vad lantarbetstidsutredningens majoritet föreslagit och de jordbrukssakkunniga myndigheterna i sina remissvar angivit vara lämpligt och möjligt att genomföra. En lag som den ifrågasatta kommer att allvarligt belasta eller rent av äventyra jordbrukets ekonomi.

Även om en arbetstidsreglering, främst med hänsyn till de av kollektivavtalet oberörda arbetarnas intressen, må anses befogad, böra dess bestämmelser ej utformas på sätt som föreslagits. Såväl tekniska som ekonomiska skäl tala mot genomförandet av det i propositionen framlagda förslaget.

Belysande för frågan om 8-timmarsdag vid jordbruket äro också förhållandena i utlandet. I de flesta länder, där en reglering av lantarbetstiden genomförts, regleras lantarbetstiden genom kollektivavtal och ej genom lag. I de fåtaliga länder, i vilka lantarbetstiden blivit fastställd genom lag, ha lagarna i ämnet, något som ock av departementschefen framhålles i propositionen, antingen redan från början eftersatts eller ock efterhand icke kunnat i praktiken genomföras. Ingenstädes i utlandet, märk väl *ingenstädes*, har tidsbegränsningen kunnat stanna vid 8-timmarsdag inom jordbruket. I de fall då en arbetsdag av denna längd från början lagts till grund för regleringen, har man sedermera i stor utsträckning nödgats införa undantagsbestämmelser.

I utlandet ha sålunda gjorda försök att införa 8-timmarslag vid jordbruket undantagslöst misslyckats. Det finnes ej skäl att antaga att ett försök i vårt land skulle slå bättre ut.

I. Kan förslaget tekniskt genomföras?

A. Allmänna synpunkter.

Det torde icke böra råda tvekan om att förslagets arbetstidsbegränsning måste vara synnerligen svårgenomförbar, i det att förslaget i princip utgår från 8 timmars arbetsdag. Jordbruket jämföras härvid med industrien. Det kan icke nog kraftigt framhållas, att skiljaktigheterna mellan dessa båda näringsgrenars allmänna och speciella förhållanden äro avsevärda. Fråga är om man kan ens i princip likställa dem. Vid jordbruket kan icke, såsom skedde vid 8-timmarsdagens genomförande inom industrien, arbetstidsbegränsningen i större mån neutraliseras genom ökning av maskinarbetet, enär

det manuella arbetets ersättande med maskinellt arbete för jordbrukets vidkommande är tänkbart endast i viss begränsad omfattning. Ej heller låter sig vid jordbruket en skiftindelning såsom vid industrien praktiskt genomföra.

Vidare tala varken hygieniska eller humanitära skäl för en så avsevärd inskränkning av lantarbetstiden som den i propositionen föreslagna. Jordbruksarbetaren har ett friskt och sunt samt relativt omväxlande arbete, olika allt efter årstiderna. Vårbearbetning av jorden, sådd, stängningsarbete, höskörd, trädesarbete, dikning, spannmålsskörd, höstplöjning, skogsarbete, tröskning, handhavandet av dragare och ett mycket stort antal andra artskilda uppgifter ge arbetet omväxling. Det är ett faktum att jordbruksarbetet sällan blir enformigt.

Därtill kommer att effektiviteten vid utnyttjandet av jordbrukets arbetstid är anmärkningsvärt låg. Anledningarna härtill äro många. Ut- och inryckningen från stallgården till arbetsstället och tillbaka igen, minst två gånger om dagen, minskar avsevärt arbetstidens produktiva effekt. Arbetet rymmer vidare ofrånkomliga raster och uppehåll, under vilka såväl arbetare som dragare kunna vila ut ett slag. I alldeles särskilt hög grad gäller detta allt arbete med dragare.

Undersökningar år 1925—1928 vid Ultuna m. fl. egendomar ha visat, att inom jordbruket av nettoarbetstiden kan uttagas ej fullt 70 procent effektivt arbete. En åttatimmars arbetsdag vid jordbruket skulle enligt ovanstående leda till att effektivt arbete ej komme att utvinnas under mer än $5\frac{1}{2}$ timme. Detta är en siffra som talar.

B. Egentligt jordbruksarbete.

Det måste sålunda vara klart att en jämförelse med industrien ej kan förekomma. Jordbruksarbetet måste bedömas för sig och efter sina egna förhållanden. Vad först beträffar det egentliga jordbruksarbetet, är det för var och en, som känner till de praktiska förhållandena, känt, att de nödvändiga arbetena icke kunna utan vidare sammanpressas inom en avsevärt kortare arbetstid än åtminstone den, som fastställts i kollektivavtalen.

Häremot kommer möjligen att invändas, att ett sammanpressande av förefintliga arbeten inom kortare arbetsdag ej heller är nödvändigt eller ens avsett utan att tidsbegränsningen skall mötas med anställande av flera arbetare. De arbeten, som exempelvis hittills utförts med fem arbetare på tio timmar om dagen, skulle enligt ett sådant betraktelsesätt lika väl kunna utföras av sex arbetare på åtta timmar.

Invändningen kan verka bestickande på den, som ej är närmare förtrogen med de praktiska förhållandena inom jordbruket. Men i realiteten vittnar den mest om obekantskap med möjligheterna för jordbruksarbetets anordnande. Faktum är nämligen, att det kräves en *viss längd* på arbetsdagen. I många fall går det icke att neutralisera verkningarna av en förkortad arbetsdag med anställande av ytterligare någon arbetare. En egendoms arrondering, byggnadernas läge och anordning samt dragarnas och redskapens antal och

de senares storlek ha i avsevärd omfattning anpassats efter en arbetsdag med viss längd. Om exempelvis vid ett tröskverk sysselsättas sex arbetare, men ekonomiskt ej flera, och därvid avverkas en viss mängd per 10 timmar, är det givet, att med samma verk ej kan avverkas samma mängd per 8 timmar, även om arbetarnas antal ökas till sju eller åtta. Och, för att taga ett annat exempel, om en jordbruksegendoms fält ligga så i förhållande till sädesladan, att vid inkörningen av grödan två, tre eller fyra körare utgöra ett lämpligt arbetslag, vore det ju meningslöst att — för att kompensera en förkortad arbetsdag — anställa ännu en kördräng och utrusta honom med hästar och vagn, enär hans insättande i följd med de förutvarande endast skulle föranleda stockning i arbetet.

Det förtjänar också i detta sammanhang påpekas, att arbetsdagen behöver ha en viss längd för att kunna utnyttjas för arbeten på långt ifrån gården belägna skiften. När för ut- och inryckningen till och från arbetsstället (minst två färder per dag i vardera riktningen) kan åtgå 1 à $1\frac{1}{2}$ timme per arbetare (arbets ekipage) och dag, vilka färder ske under nettoarbetstiden, måste en arbetstidsbegränsning som den föreslagna minska den effektiva arbetstiden oproportionerligt. Och disproportionen blir blott större genom anställande av flera arbetare.

Vad nu senast anförts torde visa, att en avsevärd förkortning av arbetstiden i många fall icke är praktiskt möjlig. Redan kollektivavtalets arbetstid, som ligger ungefär mitt emellan förslagets och det oorganiserade jordbrukets arbetstid, anses på många håll vara för kort. En arbetstidsbegränsning, som sänker årsarbetstidssumman avsevärt under kollektivavtalets, måste ovillkorligen verka destruktivt särskilt på det jordbruk, som ännu ej hunnit anpassa sig ens efter avtalets arbetstid.

För det *egentliga jordbruksarbetet* kommer arbetstiden enligt inledningsvis anförda siffror att minskas med omkring 1 timme per dag och sålunda att i genomsnitt för hela året utgöra mindre än 8 timmar per dag. Härtill kommer ifråga om de arbetare, som köra hästar (flertalet av utearbetarna), att den tid före det egentliga jordbruksarbetets början, som avtalsenligt skolat ägnas åt rykt och skötsel av hästar, enligt det i propositionen framlagda förslaget skulle bortfalla. Sistnämnda arbete, som uppgår till minst $\frac{1}{2}$ timme per dag, måste enligt förslaget inrymmas inom den till mindre än 8 timmar reducerade arbetstiden. För det *egentliga jordbruksarbetet* skulle sålunda enligt förslaget återstå mindre än $7\frac{1}{2}$ timmar.

Häremot skulle möjligen kunna invändas, att rykt och liknande arbeten kunna utföras som förberedelse- eller avslutningsarbeten eller på övertid. Vad angår rätten att hänföra rykten till förberedelse- och avslutningsarbete, synes den frågan ej vara utan vidare klar. Som vanligt övertidsarbete kunna naturligtvis dessa arbeten utföras, men då övertiden är begränsad till 200 timmar per år, alltså ungefär vad som kräves för morgonrykten, skulle jordbrukarna, om denna utväg måste anlitas, också ha blivit frånhända praktiskt sett varje möjlighet att under exempelvis den bråda skördetiden och i och för ersättningstjänstgöring under kreatursskötarnas fridagar kunna taga ut övertidsarbete.

Övertidsarbete har hittills förekommit i synnerligen ringa utsträckning vid jordbruket. På nyss anförda skäl kommer emellertid den föreslagna lagen, om den genomföres, att leda till ett allmänt uttagande av den medgivna övertiden. Lagens syfte skulle ju dock vara att avsevärt minska totalarbets-tiden. Om jordbruket tvingas att utnyttja bestämmelsen om övertid helt och fullt, motverkas givetvis det uppgivna syftet i ganska avsevärd mån. Vad blir då lagens enda resultat? Jo, arbetstidsbegränsningen uppnås ej i avsedd omfattning, men arbetet fördyras onödigt, i det att en del av det-samma måste betalas med övertidsersättning. Detta förhållande visar i sin mån att lagen ej utformats med vederbörlig hänsyn tagen till praktiska och faktiska omständigheter inom jordbruket.

I lantarbetstidsutredningens förslag förordas rätt till viss utökning av arbetstiden under 12 veckor, infallande under tiden april—september. Denna rättighet, värdefull för tillgodoseende av skördearbetets behov av ökad arbets-tid, har uteslutits i propositionen. Samma öde har vederfarits den av lant-arbetstidsutredningen föreslagna rätten att från del av året till annan överflytta viss arbetstid. Att denna möjlighet till uppluckring av lagens stela system avförts ur propositionsförslaget är så mycket mindre begripligt, som en sådan bestämmelse ej skulle hava inkräktat på arbetarnas befogade intressen. Om hänsyn skall tagas till jordbrukets behov, är sagda ökning av arbetstiden under vegetationsperioden ofrånkomlig, liksom även rätten att från viss del av året till annan överflytta arbetstid.

C. Kreatursskötsel.

Om det sålunda komme att bli synnerligen svårt att tekniskt genomföra den föreslagna lagens bestämmelser vad angår det egentliga jordbruket, måste man, när frågan blir om den föreslagna begränsningen av kreatursskötarnas arbetstid betvivla att de ifrågasatta lagreglerna över huvud taget kunna om-sättas i praktiken, d. v. s. utan att kreatursskötseln och därmed jordbrukets existens i många fall måste äventyras.

Ej heller skulle kreatursskötarna ha samma nytta eller glädje som andra lantarbetare av den ifrågasatta arbetstidsminskningen, enär den ökade fri-tiden på grund av djurskötselns speciella förhållanden måste uttagas vid sådana tidpunkter att ledigheten ej kan utnyttjas på samma sätt som andra arbetare utnyttja sin fritid. Kreatursskötseln måste nämligen fordra arbete tidigt på morgonen och sent på eftermiddagen. Ökningen av arbetarnas ledighet måste därför komma att bestå av kortvariga uppehåll, utspridda över större delen av dagen, varigenom den ökade fritiden åtminstone ur social synpunkt kommer att bli mindre värdefull.

Kreatursskötarnas arbetstid har enligt kollektivavtalet hittills utgjort 10 timmar om dagen under veckans sju dagar, dock med en ledighetsdag var tredje sön- och helgdag (eller alternativt en ledighetsdag var fjärde sön- och helgdag jämte sex extra lediga söckendagar per år) samt semester och lediga helgdagsaftnar som övriga jordbruksarbetare. Detta motsvarar enligt inledningsvis anförda siffror en årsarbetstid av 3,350 timmar. Propositionen

upptager för kreatursskötare en arbetstid om högst 9 timmar per dag, dock högst 108 timmar under 14 dagar, vilket innebär att kreatursskötaren blir ledig en dag i veckan eller två dagar per 14-dagarsperiod. Årsarbetstiden blir härvid, sedan avtalsenlig ledighet frändragits, 2,719 timmar.

De i propositionen föreslagna bestämmelserna om begränsning av kreatursskötarnas arbetstid äro praktiskt taget ogenomförbara. I första hand gäller detta den hittillsvarande 10-timmarsdagens sammanträngande till 9 timmar. En sådan begränsning kan i flertalet fall tänkas genomförd först efter en omläggning av driften, som i många fall kommer att kräva ombyggnad av kreaturstallarna och införande av mekaniska hjälpmedel för för foder- och gödseltransport m. m., vilket allt icke torde kunna ske utan oproportionerligt stora kapitalutlägg. I många fall, kanske de flesta, kommer en sådan driftsomläggning inte att alls kunna genomföras, enär det nödvändiga kapitalet saknas.

Ett genomförande av den föreslagna arbetstidsbegränsningen inom kreatursskötseln i de fall, där en driftsomläggning av anförda skäl icke låter sig anordna och arbetet sålunda alltjämt kommer att kräva 10 timmar, måste åvägabringa olidliga förhållanden, när det gäller att skaffa ersättare dels för det ökade antalet fridagar och dels för den indragna tionde dagliga arbetstimmen. Man har skäl att fråga sig hur arbetsfördelningen härvid skall anordnas. Varifrån skall den arbetskraft tagas, som skall motsvara den avkortade arbetstiden? Redan under nuvarande förhållanden möter det stora svårigheter att anskaffa ersättare åt kreatursskötarna. Så mycket värre måste förhållandena bli om det i propositionen framlagda förslaget skulle genomföras. På de egentliga jordbruksarbetarna kan man i stort sett ej räkna, när det gäller ersättningstjänstgöringen, enär ju även deras arbetstid är avsedd att betydligt minskas. Det återstår då endast att skaffa särskilda ersättare. I en ladugård med exempelvis två kreatursskötare kommer arbetstiden per vecka att minskas med omkring 20 timmar. Det torde väl vara klart, att man vanligen ej kan anställa en arbetare för blott 20 timmar i veckan, av vilka hälften bli utspridda på veckans dagar. Följden blir naturligtvis att arbetaren ifråga måste anställas för hel tjänst.

II. Lagens ekonomiska konsekvenser.

Om det i propositionen framlagda förslaget genomföres, är det på grund av vad ovan anförts klart, att ny arbetskraft måste anställas, därest icke jordbruksdriften skall avsevärt extensifieras. Vid en beräkning av lagens ekonomiska konsekvenser måste därför i första hand beaktas den arbetskostnadsökning, som svarar direkt mot arbetstidsminskningen. Det i propositionen framlagda förslaget innebär en sänkning av arbetstiden i förhållande till 1935 års avtal, som i procent motsvarar för körkarlar 15,6 à 16,6 procent och för kreatursskötare 18,8 procent. Sänkningen av arbetstiden torde regelmässigt komma att medföra en mot densammas procenttal svarande arbetskostnadsökning.

Men arbetskostnadsökningen kommer i många fall ej att stanna härvid.

Den procentuella ökningen av arbetskostnaden måste ofta bli högre än de nyssnämnda procenttalen för arbetstidsminskningen. Man måste också räkna med att en arbetstidslag som den föreslagna, kommer att tvinga jordbrukarna att anställa mera arbetskraft än som i och för sig svarar mot arbetstidsminskningen. Av skäl, som nyss nämnts, måste man i de fall där arbetsbehovet ökas med $\frac{1}{2}$ respektive $1\frac{1}{2}$ dagsverken anställa 1 respektive 2 nya arbetare, enär arbetskraft i allmänhet ej står till buds för del av dag. Det är givet att arbetskostnaden härigenom ytterligare ökas i ej oväsentlig mån.

Härtill kommer vidare, att den ordinarie arbetstidens knapphet i många fall torde nödvändiggöra uttagande av den medgivna övertiden, vilken åtminstone hittills betalats med ett avsevärt högre pris än den ordinarie arbetstiden. Även vid de egendomar, där vid lagförslagets genomförande arbetskraften komme att ökas utöver vad som i och för sig betingas av arbetstidsminskningen, torde uttagande av övertid i vissa fall komma att bli nödvändigt. Detta beror på den ovan angivna omständigheten att arbetsdagen ofta måste vara av en viss längd. Vid sådant förhållande är det, som tidigare framhållits, icke tillräckligt att arbetarantalet ökas; övertid kommer ändock i många fall att behöva tillgripas för utökande av arbetstidens längd. Som exempel skall här endast nämnas behovet av ryktens förläggande utanför den ordinarie arbetsdagens ram.

I fråga om det *egentliga jordbruksarbetet* torde, enligt vad här ovan anförts, den sammanlagda direkta arbetskostnadsökning, som skulle bli en följd av den föreslagna arbetstidssänkningen, komma att motsvara minst 20 procent, och för *kreatursskötseln* i många fall ej understiga 25 procent.

Hittills anförda omständigheter äro allenast sådana, som öva inverkan på den *direkta* arbetskostnadsökningen. Men det är ej blott den direkta arbetskostnaden, som vid lagens genomförande skulle ökas. Till densamma måste nämligen adderas jämväl de särskilda kostnader, som bliva en indirekt följd av arbetstidsbegränsningen. Anställandet av nya arbetare medför nämligen ökning av åtskilliga andra driftsutgifter än löner. Sålunda nödvändiggör anställandet av ytterligare arbetare en icke oväsentlig kapitalinvestering vid byggande av nya arbetarbostäder eller iordningställande av gamla sådana, vartill kommer nyanskaffande av dragare samt ökade stallutrymmen, seldon, vagnar, redskap, foder och skötsel för de nya hästarna, vilket allt i sin mån ökar driftskostnaderna.

Till sist måste hänsyn tagas också därtill, att kostnaden för användandet av maskiner, dragare, redskap och dylikt ökas därigenom att deras användningstid per år och dag minskas, varigenom kostnaden per arbetstimme givetvis ökas.

För att närmare belysa vad den i lagförslaget upptagna arbetstidsbegränsningen skulle betyda i ökade kostnader för jordbruket såväl per hektar räknat som i förhållande till försäljningsvärdet å lantbrukets produkter äro här nedan utförda vissa beräkningar i anslutning till i »Räkenskapsresultat från svenska jordbruk» för år 1933—1934 meddelade uppgifter. Utgångs-

punkten härvid utgöres av medeltalen per hektar för jordbruk med en areal jordbruksjord överstigande 50 hektar, vilka medeltal för ifrågavarande år sammanställts i nedanstående tabell.

	<i>Södra Sverige</i> (SVS-området)	<i>Mellersta Sverige</i> (MS-området)
Antal jordbruk	53	71
Areal jordbruksjord, har	9,592	14,178
	<i>Södra Sverige</i> (SVS-området)	<i>Mellersta Sverige</i> (MS-området)
Arbetskostnader per har (manuellt arbete)		
för jordbruket		
» husdjuren	57: —	61: —
» ackordsarbete (rotfruktsskötsel).....	65: —	55: —
» ackordsarbete (rotfruktsskötsel).....	22: —	4: —
Summa kronor	144: —	120: —
Kostnader för döda inventarier	18: —	15: —
» » dragarearbete.....	90: —	75: —
Produkternas försäljningsvärde	435: —	230: —

Om man i anslutning till vad ovan anförts utgår ifrån, att *arbetskostnaderna* genom den föreslagna arbetstidsbegränsningen ökas med 20 procent för det egentliga jordbruksarbetet och med 25 procent för arbete utfört för husdjurskötseln, samt vidare antager, att kostnaderna för dragarearbetet och för inventariernas underhåll och amortering ökas med 10 procent av samma anledning, blir den totala kostnadsökningen med utgångspunkt från i ovanstående tabell anförda medelkostnader under 1933—1934:

<i>Kostnadsökning per har kronor.</i>	<i>Södra Sverige</i>	<i>Mellersta Sverige</i>
För arbete i jordbruket	11: 40	12: 20
» » » husdjursskötseln	16: 20	13: 70
Kronor	27: 60	25: 90
Döda inventarier	1: 80	1: 50
Dragarearbete	9: —	7: 50
Summa kronor	38: 40	34: 90
<i>Kostnadsökningen utgör i procent av produkternas försäljningsvärde .....</i>	8,8	15,2

Kostnadsökningen utgör alltså enligt de här tillämpade beräkningsgrunderna 38,40 kronor per har för de sydsvenska jordbruken, 34,90 för de mellansvenska, därav respektive 27,60 och 25,90 kronor ensamt för den direkta fördyringen av arbetskostnaderna. Storleksordningen av denna kostnadsökning är såsom av tabellen framgår synnerligen betydande, i det att den samma uppgår till icke mindre än 8,8 och 15,2 procent av ifrågavarande

jordbruks totala försäljningsvärde av växt- och djurprodukter. Att kostnadsökningen procentuellt sett blir mindre vid de sydsvenska jordbruken sammanhänger med, att arbetsförbrukningen vid dessa jordbruk, enär ackordsarbetet vid rotfruktsodlingen icke medräknats, är väsentligt lägre i förhållande till produktvärdet än vid de mellansvenska jordbruken.

Det ekonomiska resultat, som enligt vad här ovan visats skulle framkomma därest lagförslaget genomfördes, är skrämmande. Nyss anförda siffror visa nämligen att kostnadsökningen per har skulle motsvara hälften upp till hela beloppet av ett ordinärt arrende. Beräkningen har då skett med utgångspunkt huvudsakligen från det organiserade jordbrukets arbetsförhållanden. Skulle i stället den för det oorganiserade jordbruket faktiskt gällande arbetstiden ha lagts till grund för beräkningen, torde siffrorna för kostnadsökningen ha blivit avsevärt högre. Det torde stå klart för var och en att det svenska jordbruket ej kan utsättas för en sådan belastning utan att såväl jordbruket som landets näringsliv i övrigt allvarligt skadas. Såväl allmänt ekonomiska skäl som jordbruksekonomiska synpunkter synas sålunda ge vid handen att förslaget icke lämpligen kan genomföras i den form och omfattning, som propositionen anger.

III. Lantarbetstidsfrågans lösning.

Hittills ha anförts uteslutande kritiska synpunkter på det i propositionen framlagda förslaget. Därmed har emellertid icke sagts, att en lantarbetstidslag i och för sig skulle vara onödig eller ens olämplig. En reglering av lantarbetarnas arbetstid kan väl vara på sin plats, främst ur social synpunkt. Men av det tidigare anförda torde framgå för var och en, som äger någon kännedom om jordbruk, att lagen ej kan eller lämpligen bör antagas i den form och med det materiella innehåll, som utmärker regeringsförslaget.

Att jordbrukets arbetstid ej reglerades samtidigt som 8-timmarsdagen genomfördes vid industrien, berodde framför allt på lagstiftarnas insikt därom, att jordbrukets speciella förhållanden krävde en särbehandling av dess arbetstidsfråga. Om jordbruket skall erhålla en laglig begränsning av arbetstiden, är det för näringens egen skull ofrånkomligt att lantarbetstidslagen utformas självständigt efter lantarbetarnas behov och jordbrukets möjligheter och utan allt för stor bundenhet av de för industrien och dess arbetare gällande reglerna i allmänna arbetstidslagen. De särskilda förutsättningarna måste beaktas. Förhållandena i utlandet, vilka inledningsvis framstälts, visa att man icke kan bära våld på vissa faktiska omständigheter. En lag, tillkommen utan hänsyn till det praktiska livets förhållanden, blir till ingen nytta. Det måste vara klart att lantarbetarna icke äro betjänta med en dylik lag. Icke blott arbetsgivarnas utan också arbetarnas befogade intressen kräva sålunda att den lagliga regleringen av lantarbetstiden står på verklighetens grund.

Den här ovan lämnade framställningen om de tekniska svårigheterna vid och de ekonomiska konsekvenserna av kreatursskötselns indragande under lagens tillämplighetsområde torde med all önskvärd tydlighet visa, att tanken på en laglig reglering av kreatursskötarnas arbetstid måste övergivias. Så

har också skett i samtliga de länder, där arbetstidslagstiftningen genomförts på jordbrukets område.

En fråga av allra största vikt är lagens begränsning i avseende å i visst företag anställda arbetare. Beträffande de arbetsområden, som hemfalla under allmänna arbetstidslagen, gäller den regeln, att sådana företag, i vilka till arbete för arbetsgivarens räkning i regel icke användas flera än fyra arbetare, äro undantagna från lagen. Denna regel anse vi böra komma i tillämpning även så vitt angår de arbetsområden, som bliva hänförliga till den nu föreslagna lagen. Detta innebär, att lagen ej bör omfatta andra företag än sådana, som i regel sysselsätta minst fem arbetare.

Häremot torde komma att invändas, att en lag om begränsning av jordbrukets arbetstid, om en sådan skall genomföras, borde givas en vidsträcktare omfattning än vad nyss angivits. Emellertid torde man ha anledning räkna med, att införandet av en laglig arbetstidsbegränsning inom det större jordbruket kommer att ha sådan inverkan på avtalen för de av lagen ej berörda jordbruksarbetarna, att även dessas arbetstid i viss utsträckning kommer att anpassas efter lagens bestämmelser. Om sålunda lagens syfte beträffande det mindre och medelstora jordbruket kan i huvudsak nås utan lagens utsträckande till att omfatta sådant jordbruk, torde detta givetvis vara lyckligast.

Ett förhållande att beakta, då det gäller att avgöra om lagens tillämplighet på jämväl det mindre och medelstora jordbruket, utgör den omständigheten, att den uppgiftsskrivning och journalföring, som lagen måste pålägga arbetsgivaren, samt det tvång i övrigt, som en laglig arbetstidsbegränsning måste medföra, kommer att ställa sig särskilt främmande och betungande för brukarna av mindre jordbruk.

I detta sammanhang vilja vi jämväl framhålla, att bestämningen »i regel» icke bör tolkas så, att t. ex. torpare med skyldighet att utgöra ett eller annat dagsverke i veckan eller kvinnliga tjänare, som huvudsakligen äro sysselsatta med husligt arbete men dessutom deltaga i exempelvis mjölkningsgöromål, hänföras under lantarbetstidslagen eller inräknas i arbetarantalet.

Vad i övrigt beträffar lagens omfattning, synes det vara olämpligt att göra lagen tillämplig på arbeten, som utföras mot ackordsersättning av fast anställda arbetare. Härigenom skulle nämligen lagen komma att gälla för skogsarbetarna vid de skogsbruk, som drivas i samband med jordbruk, vilka arbetare i stor utsträckning kunna betrakta sig såsom fast anställda. En sådan utvidgning av lagen skulle ofelbart föranleda att de nämnda skogsarbetarnas anställningsform ändrades, vilket givetvis icke skulle vara till deras förmån. Om lagen genomfördes med den föreslagna bestämmelsen, som här påtalats, i oförändrad form, skulle ett stort antal skogsarbetare tillfogas en direkt skada.

Det synes vara lämpligt att, såsom i propositionen skett, begränsa arbetstiden allenast för dag och vecka. De här nedan föreslagna arbetstidssummorna per vecka, 46, 51 och 56 timmar, överensstämma med lantarbetstidsutredningens förslag. Den sålunda föreslagna arbetstiden understiger i någon

mån det gällande kollektivavtalets arbetstid. 46-timmarsveckans arbetstid kan lämpligen fördelas med 8 timmar på en var av veckans fem första söckendagar och med 6 timmar på lördagen, liksom 51- och 56-timmarsveckorna kunna uttagas med 9 timmar respektive 10 timmar under en var av veckans första fem söckendagar och med 6 timmar på lördagen. För lantarbetaren har det mången gång framstått som betungande, när han jämfört sina förhållanden med industriarbetarens, att han måst arbeta även under lördagseftermiddagen. Med den här anvisade fördelningen av arbetstiden kan emellertid även jordbruksarbetarens arbete vara avslutat klockan 1 på lördagsmiddagen.

Då här nedan föreslås rätt för arbetsgivaren att under tolv veckor under tiden april—september förlänga den ordinarie veckoarbetstiden med högst 2 timmar eller således till 58 timmar, har detta skett av hänsyn till det oestridliga behovet av längre arbetstid särskilt under tiden för sådd och skörd.

Det måste uppkomma fall, då lokala förhållanden föranleda svårigheter vid tillämpningen av lagens regler. Helt kunna dessa svårigheter icke bortskaffas, enär en för hela riket gällande lag icke kan anpassas efter alla skiftande förhållanden. I den mån man redan nu kan skönja en viss svårighet och man utan att kränka någons intresse kan modifiera lagbestämmelserna till undvikande av olägenhet, bör en sådan modifikation ske. Vid jordbruk, som äro förenade med skogsbruk, förekommer behov av en förlängd arbetstid under februari—mars månader, medan arbetsbehovet är ringare under november—december månader. I anledning härav föreslås här nedan rätt för arbetsgivaren att flytta viss arbetstid från de nämnda höstmånaderna till februari—mars månader.

Slutligen må framhållas, att införandet av en arbetstidslag för jordbruket måste medföra vissa konsekvenser ifråga om prisnivån för jordbruksprodukter. Även med de modifikationer av propositionens förslag, som här förordats, torde en genomsnittlig ökning av produktionskostnaderna icke kunna undvikas, och det är icke blott rimligt med hänsyn till jordbrukets arbetsgivare utan även önskvärt med hänsyn till jordbrukets arbetare, att denna kostnadsökning kompenseras genom motsvarande höjning av prisnivån för jordbrukets produkter. I motsatt fall torde det vara ofrånkomligt, att lagstiftningen kommer att verka tryckande på lantarbetarnas lönestandard. Vi förutsätta därför, att riksdagen beaktar denna synpunkt vid behandlingen av stödåtgärderna för jordbruket.

Arbetsbidsbegränsningen har föreslagits att gälla i tre år. En gång införd, torde den emellertid knappast komma att avskaffas. Till formen kan den kanske i framtiden komma att ändras, men begränsningen såsom sådan kommer sannolikt att bliva bestående. Denna förutsedda permanens måste beaktas, när stödet till jordbruket skall lämnas. Samhället måste vidtaga erforderliga åtgärder för åstadkommande av en *varaktig* bärighet av jordbruket. Stödåtgärderna få ej givas allenast en tillfällig karaktär utan måste läggas på lång sikt.

I anslutning till vad sålunda anförts få vi hemställa,

att riksdagen måtte besluta sådan ändring i det av Kungl. Maj:t genom proposition nr 230 framlagda förslaget till lant-
arbetstidslag att §§ 1, 3, 4, 5, 6 och 7 erhålla följande lydelse:

§ 1.

Denna lag äger tillämpning:

1) å jordbruk jämte därtill hörande binäringar, vilka icke bedrivs såsom självständiga företag, samt å byggnadsarbete för jordbruk eller sådan dess binäring, som nu nämnts, allt för såvitt i rörelsen till arbete för arbetsgivares räkning i regel användas flera än fyra, häri icke inräknat arbetare som användes till arbete vilket avses under a)—d) här nedan, varemot hänsyn i här berört hänseende skall tagas till arbetare, som uteslutande eller huvudsakligen användes till arbete med djurskötsel,

2) å trädgårdsskötsel, bedriven såsom självständigt företag, för såvitt i rörelsen till arbete för arbetsgivares räkning i regel användas flera än fyra enligt samma beräkning.

Från lagens tillämpning undantages:

a) arbete som utföres under sådana förhållanden att det ej kan anses tillkomma arbetsgivaren att vaka över dess anordnande;

b) arbete med skötsel och upptagning av rotfrukter, dikning samt skogsarbete, i den mån dessa arbeten utföras mot ackordsersättning;

c) husligt arbete;

d) arbete som bedrivs av staten;

e) arbete som innefattar djurskötsel.

§ 3.

På begäran av domstol, allmän åklagare, yrkesinspektör eller den, vilkens rätt därav beröres, åligger det arbetsrådet att avgöra, huruvida visst arbete är att hänföra till sådant arbete, varå denna lag äger tillämpning, huruvida viss arbetstagare är att enligt lagen räknas såsom arbetare eller huruvida arbetare, som sysselsättes med djurskötsel, skall, jämlikt 1 § första stycket inräknas i det antal arbetare, som i nämnda stycke sägs.

Är mål som handlägges vid domstol beroende av fråga varom i första stycket förmäles, skall domstolen hänskjuta frågan till arbetsrådet när part sådant äskar eller domstolen finner det nödigt, och må slutligt utslag av domstolen ej meddelas förrän arbetsrådets beslut kommit domstolen tillhanda.

I annan fråga rörande lagens tillämpning än som i första stycket avses har arbetsrådet att på begäran av domstol, allmän åklagare, yrkesinspektör eller den vars rätt av frågan beröres avgiva utlåtande.

§ 4.

1 mom. I arbete som avses i 1 § under 1) må arbetsgivare icke använda

arbetare till arbete under längre tid, raster oräknade, än för dygn 10 timmar samt för vecka,

om första söckendagen i veckan infaller i januari, februari eller december, 46 timmar,

om första söckendagen i veckan infaller i mars, oktober eller november, 51 timmar och

om första söckendagen i veckan infaller under tiden april—september, 56 timmar,

dock må beträffande högst tolv sådana veckor, som sist nämnts, vecko-arbetstiden utsträckas till 58 timmar.

2 mom. I arbete som avses i 1 § under 2) må arbetsgivare icke använda arbetare till arbete under längre tid, raster oräknade, än för dygn 10 timmar samt för två veckor i följd 106 timmar eller ock vad angår veckor, vilkas första söckendag infaller under tiden april—september, 112 timmar, därest arbetstiden under året i övrigt begränsas till högst 100 timmar för två veckor i följd.

§ 5.

1 mom. Därest den längsta arbetstid, som jämlikt 4 § 1 mom. eller endera bestämmelsen i 2 mom. av samma paragraf må uttagas under veckor, vilkas första söckendag infaller i februari eller mars, å någon ort eller i något företag skulle finnas icke vara tillfyllest, må arbetsgivare under högst tre perioder, vardera perioden omfattande två veckor, förlänga denna arbetstid med 2½ eller 5 timmar i veckan under förutsättning att motsvarande förkortning av arbetstiden ägt rum under de veckor, vilkas första söckendag infallit i november eller december året förut.

2 mom. Finner arbetsgivare i annat fall av synnerliga skäl påkallat, att den ordinarie arbetstiden anordnas på annat sätt eller utsträcket längre än i 4 § sägs, må arbetsrådet bevilja erforderliga eftergifter.

Lag samma vare, då det av uttalande av arbetarnas sammanslutning eller sammanslutningar eller annorledes framgår, att det stora flertalet av de arbetare, som skulle beröras av undantaget, finner detsamma önskvärt och arbetstiden ej därigenom kommer att oskäligt utsträckas.

§ 6.

Har natur- eller olyckshändelse eller annan omständighet, som ej kunnat förutses, vållat avbrott i ett företags drift eller ock medfört överhängande fara för sådant avbrott eller för skada å liv, hälsa eller egendom, må arbetare, i den mån så är nödigt med hänsyn till berörda förhållande, användas till arbete å övertid. Om sådant arbete samt dess anledning, omfattning och varaktighet åligger det arbetsgivaren att senast inom två dygn från dess början göra anmälan till arbetsrådet.

Arbete må icke fortsättas utöver sist angivna tid utan att tillstånd därtill sökts hos nämnda myndighet. Angående sådan ansökan har arbetsrådet att ofördröjligen meddela beslut.

Anmälan eller ansökan varom här är sagt må anses gjord, när densamma i betalt brev avlämnats till allmänna posten.

§ 7.

1 mom. Erfordras för driftens ohindrade gång nödvändigtvis att förberedelse- eller avslutningsarbeten utföras före eller efter den allmänna arbetstiden eller, såvitt angår trädgårdsskötsel, att vakt, vattnings- eller andra underhållsarbeten eljest utföras utom den allmänna arbetstiden, må nödigt antal arbetare därtill användas å övertid under högst 7 timmar i veckan.

2 mom. Finner arbetsgivare i annat fall, än som avses i 1 mom. av denna paragraf eller i § 6, med hänsyn till särskilt förhållande påkallat att använda arbetare till arbete utöver den allmänna arbetstiden enligt § 4 eller förändrad ordinarie arbetstid enligt § 5, vare därtill berättigad för högst 48 timmar under loppet av fyra veckor och 200 timmar under en tidrymd av tolv månader i följd.

3 mom. I fråga om arbetares skyldighet att utföra arbete som avses i denna paragraf gäller vad därom kan anses vara med arbetsgivaren överenskommet, men åligger det arbetsgivaren att tillse att icke arbetaren genom användande till dylikt arbete utsättes för överansträngning eller ohälsa.

Stockholm den 21 april 1936.

<i>Ola Jeppsson.</i>	<i>Martin Skoglund.</i>	<i>Janne Nilsson.</i>
<i>Hjalmar Svensson,</i> Grönvik.	<i>Albin Eriksson.</i>	<i>Gust. Andersson</i> i Rasjön.
<i>Alfr. Nilsson,</i> Steneberg.	<i>Arvid De Geer.</i>	<i>N. E. Nilsson.</i>
<i>Adolf Norell.</i>	<i>Gösta Liedberg.</i>	<i>Victor J. Mattsson.</i>
<i>Otto Niklasson.</i>	<i>Georg Nyblom.</i>	<i>G. Malmqvist.</i>
<i>C. G. Olsson.</i>	<i>Gust. E. Andersson.</i>	<i>K. A. Westman.</i>
<i>Harald Andersson</i> i Dunker.	<i>Johan Johansson,</i> Tväråselet.	<i>And. Hilding.</i>
<i>C. O. Johanson,</i> Huskvarna.	<i>P. S. Hedlund</i> i Häste.	<i>E. Thorell.</i>
<i>Sven Olsson,</i> Rimforsa.	<i>I. Pettersson</i> i Rosta.	<i>Ernst Åqvist.</i>
